

Alt kan bli bedre

I pelagiske fiskerier gjelder det å fiske når fisken er der. Det gjør at kvotene på viktige pelagiske arter svinger tett med størrelsen på totalbestanden. Det gjelder også for sild, skjønt ikke på langt nær så mye som for lodde, øyepål og tobis. Her har Solund-båten «Engdal Jr.» nettopp gjort et stort sildekast. Bildet er fra september 2008 da sildekvotene var på vei opp. Nå er de på vei ned igjen, og «Engdal Jr.» er ute av merkeregisteret.

I sommer har det pågått en interessant debatt — godt skjult av masse agurknytt. Diskusjonen dreier seg om hvordan vi skal høste av de mange fiskebestandene Norge forvalter. Det skjer i et land som rager langt oppe på listen over verdens beste fiskeriforvaltere. Som i all annen idrett gjelder det å ikke hvile for lenge på gamle laurbær. Her skal vi se nærmere på hvilke områder som bør prioriteres i bestrebelsene på å forbedre forvaltningen av ville fiskebestander.

Å høste av overskuddet fra naturen gir store utfordringer for forvaltningen og næringsaktørene. Særlig utfordrende er det når ressursene vandrer over store havområder, og befinner seg i et komplekst økosystem der alt henger sammen.

I Norge har oppmerksomheten vært rettet mot å samle inn kunnskap om hvordan biomassen utvikler seg i sentrale

av **Bent Dreyer (t.v.)** og **John R. Isaksen**,
forskere i Nofima AS

fiskebestander. Med denne kunnskapen tilgjengelig har forvaltningen fastsatt årlige kvoter for et knippe sentrale bestander. Norges suksess som fiskerinasjon består blant annet i at kunnskapene om biomassen er innhentet, kvotene fastsatt innenfor økologisk bærekraftige rammer og de årlige kvotene fisket — verken mer eller mindre — når nyttårsrakettene fyker til værs.

Stabilitet

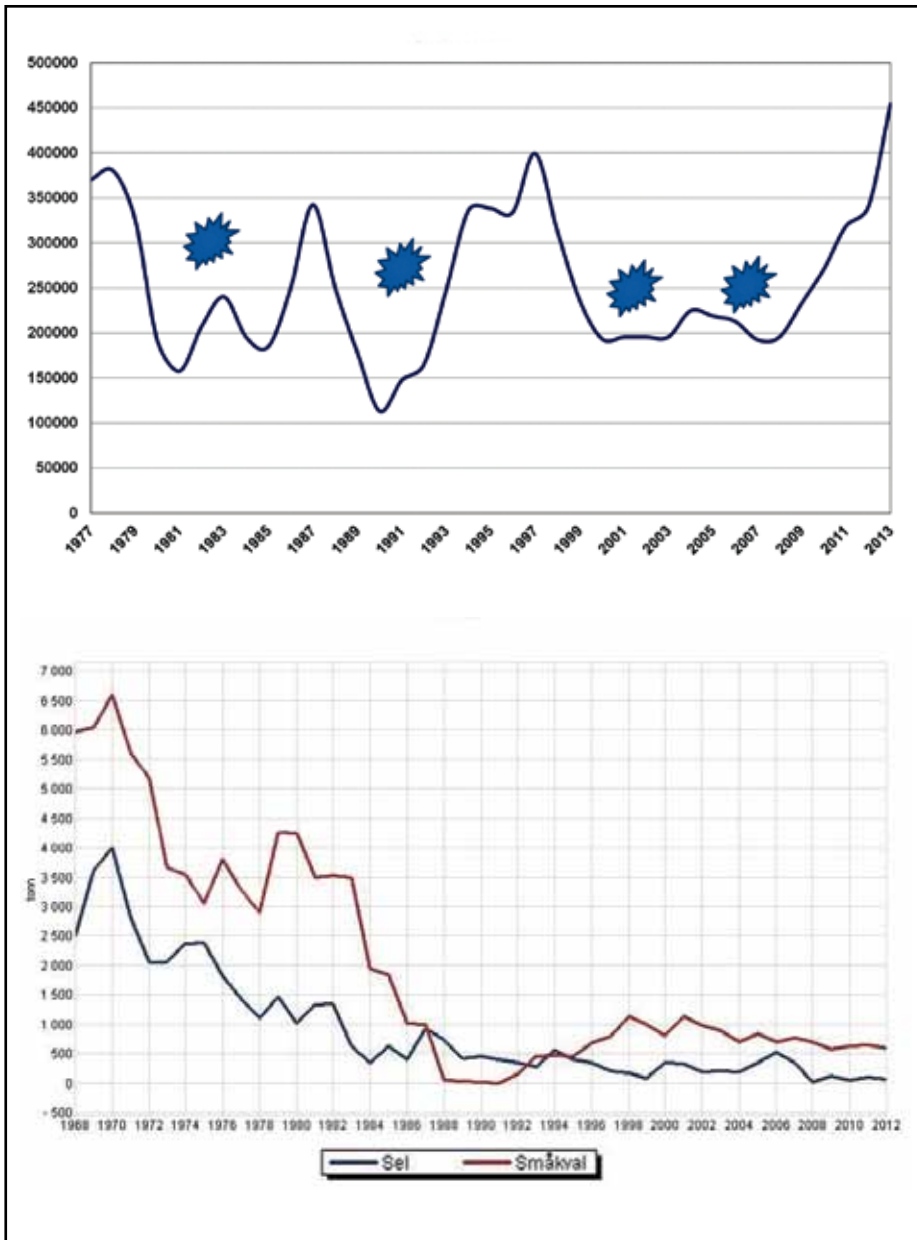
Fiskerinæring og forvaltning er imidlertid ikke fornøyd. Kvoter som svinger i takt med naturen bryter med næringsaktørens behov for å kunne ta langsiktige valg både om fangstkapasitet og markedsarbeid. En rekke strategier for å redusere svingningene i kvotene har derfor vært forsøkt.

For torsk valgte man å bruke lang tid på å bygge opp bestanden i en periode

med fallende biomasse, nettopp for å unngå store svingninger i kvotene fra år til år. Dette ble godt mottatt fra start av næringsaktørene. Men det tok ikke lenge før kritikken begynte å hagle. Den forsiktig kvoteveksten viste seg nemlig ikke å holde tritt med veksten i bestanden. Det førte til kraftige kvotepåslag med tilhørende utfordringer, i første rekke kjøpemetstand, prisfall og kvalitetstap. For NVG-sild har man valgt å la kvotene svinge i takt med biomasseutviklingen — med dramatiske kvotesvingninger og problemer med kapasitetstilpasning som resultat.

Utviklingen i kvotene for torsk og NVG-sild — de to viktigste ville artene i norsk fiskerinæring, viser at det er vanskelig å få på plass et forvaltningsregime som klarer å levere stabile kvoter.

Konsekvensen er at næringsaktørene må forholde seg til svingende kvoter,

Den øverste figuren viser de store svingningene i torskbestanden de siste 35 årene, på tross av intense forsøk på å holde bestanden på et stabilt, høyt nivå. Figuren under viser fangstkvantumet i tonn av sel og småhval siden slutten av 60-tallet. At redusert fangst på sjøpattedyr har økt deres inntak av fisk, er hevet over tvil.

både når de skal velge fangstkapasitet og i måten de opptrer i markedene. Kvotene på torsk er i dag historisk høye, mens prisene på torskeproduktene er på et lavmål. I pelagisk sektor ser vi at nye og moderne produksjonsanlegg, satt opp med håp om høye stabile NVG-kvoter, nå legges ned på grunn av lave kvoter. Flåten — både i torskesektoren og pelagisk sektor — er inne i en fornyelsesbølge. De store svingningene betyr at nye fartøyer kommer inn i fiske under helt andre økonomiske betingelser enn det som ble lagt til grunn da fartøyene ble kontrahert. Dette er ingen ny utfordring, men en utfordring fiskerinasjonen Norge bør ha ambisjoner om å redusere, f.eks. gjennom hvordan kvotene fastsettes.

Prioritering

En viktig årsak til at det har vært så vanskelig å stabilisere kvotene, er at de ulike bestandene er koblet sammen i et komplisert økosystem. F.eks. ble torskbestanden så stor, at det i seg selv fikk konsekvenser for utviklingen av andre nøkkelbestander. Torsk spiser blant annet lodde og sild, og om det kniper sågar sine egne barn. Sommerdebatten har vist at også andre arter, som f.eks. makrell, er svært interessert i sild.

Konsekvensene av fall i bestandene er godt kjent. Flåten sliter tamper ved kai, produksjonsanlegg stenges og markedsarbeidet legges i grus fordi næringen ikke klarer å levere produkter til sine kunder.

Det har vært lite nevnt i debatten, men på toppen av næringspyramiden rager sjøpattedyrene. De gjør betydelige innhogg i ulike fiskebestander. Mange av sjøpattedyrene høster vi ikke lenger, fordi det er omstridt internasjonalt og ikke økonomisk bærekraftig.

Store svingninger i kvotene gjør det vanskelig å tilpasse produksjonskapasiteten i industrien. I 2003 var Svein Ludvigsen til stede da Lofoten Pelagiske åpnet sitt nye anlegg i Kalbelvåg. Det viste seg å være en feilinvestering. Nå er anlegget avviklet. Råstoffgrunnet ble for spinkelt og usikkert. (Foto: Dag Erlandsen)

I tillegg påvirker endringer i klimaet både sammensetningen og utbredelsen av fiskebestandene i våre havområder. Skreien har f.eks. valgt å holde seg utenfor Vestfjord-bassenget i flere år, og makrellens utbredelse er i øyeblikket ikke helt enkel å plassere på kartet. NVG-silda har, i et litt lengre tidsperspektiv, alltid vært på flyttefot. Kongekrabben skapte også problemer da den ble introdusert i nye farvann — av mennesker. Slike endringer vil alltid bidra til problemer for biomasseberegningene, og utforming av reguleringsregimene.

I dette komplekse økosystemet skal det altså fastsettes stabile kvoter for samtlige kommersielle arter innenfor økologisk bærekraftige rammer. Det synes å være en uoverkommelig opp-

gave. Og som i alle komplekse systemer, hvor mange og til dels motstridende mål skal nås samtidig, må noe prioriteres. I så måte står forvaltningen overfor den vanskelige oppgaven med å bestemme hvilke arter som skal prioriteres.

En tilnærming til denne utfordringen er å diskutere hvorfor noen arter bør prioriteres fremfor andre? Norge har

jo allerede gjort en del valg, ikke minst gjennom hvilke arter som er begunstiget med forskningstøtt, biomasseestimering og årlige kvoter. Hittil synes to sentrale faktorer å dominere denne prioriteringen. For det første trusselen mot utrydding, for det andre økonomisk betydning. Statusen i dagens forvaltning og ressursdebatt reiser imidlertid følgende spørsmål: Hvordan

Arbeidet med å introdusere flerbestandsforvaltning har vist seg vanskeligere enn antatt. Men myndighetene har i det minste bestemt seg for å sette torsken over lodda. Det er det ikke alle som liker. Her fra vinterloddefisket i 2011. (Foto: EFF)

MØREFORSKING

Møreforskning AS - avd. Marin
Norsk Maritimt Kompetansesenter - Ålesund

Tlf. 70 11 16 00

E.post: epost@mfaa.no

www.moreforsk.no

Vågen Seafood

Sekkingstad, 5357 Fjell
Telf.: 56 33 58 00 - Faks: 56 33 58 10
www.seafoods.no

**Levende hummer
Laks og ørretfilet**

Telefon: 76 11 03 30 Telefaks: 76 11 03 40

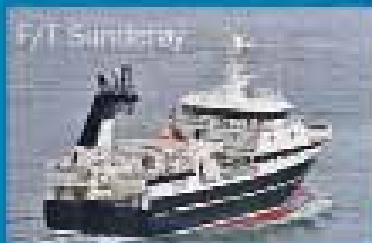
Havnegt.19, Postboks 84, 8401 Sortland

E-post: firmapost@prestfjord.no

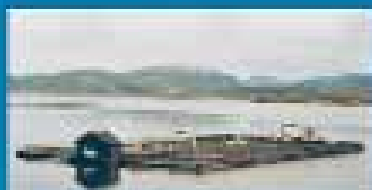
Web: www.prestfjord.no

F/T Prestfjord

F/T Sunnbø

Prestfjord AS

Prestfjord Seafood AS

Salg- og eksportselskap

Prestfjord Havfiske AS

Myre Fryseterminal AS

Sommerøy Produksjonslag

Eidsfjord Sjøfarm AS

Oppdrett av laks

skal det prioriteres mellom arter som har stor økonomisk betydning og ikke er truet av utrydding, men der den ene er mat for den andre?

Høstingsstrategi

Prioriteringen mellom arter og stabilisering av kvoter er viktig for å bygge verdens beste sjømatnasjon. Det er imidlertid avgjørende for å nå dette målet, at vi innenfor økologisk bærekraftige kvoter høster av ressursene på en måte som gjør næringen økonomisk bærekraftig. To faktorer, som ikke er knyttet til økologiske forhold, nemlig teknologi og etterspørselsforhold, er sentrale for hvilke høstingsstrategier som bør velges. Også disse er dynamiske og i kontinuerlig endring. Som om ikke det er nok, har de prioriterte artene i norske farvann en biologi som gjør at kvalitet og tilgjengelighet varierer mye over året.

Flere forhold tyder på at dagens fangst ikke er optimal i forhold til variasjonene i råvarekvalitet og etterspørselsforhold. Vi sliter altså med å optimere markedsverdien som oppnås av våre knappe kvoter. Dette har sammenheng med større oppmerksomhet mot effektivitet enn mot markedsforhold og kvalitet, og innebærer at de viktigste artene blir fanget i korte og intensive sesonger.

En viktig forklaring er at det er vanskelig å utvikle et prissystem som premierer kvalitet. En annen er at vandringsmønsteret i perioder bidrar til svært lave fangstkostnader, som mer enn kompenseres for eventuelle kvalitetstap. En tredje forklaring kan selvsagt være at rettighetene er fordelt etter historisk fangst og fartøystørrelse, og i mindre grad etter driftsform, markedsforhold og teknologiske endringer.

Kunnskapsbehov

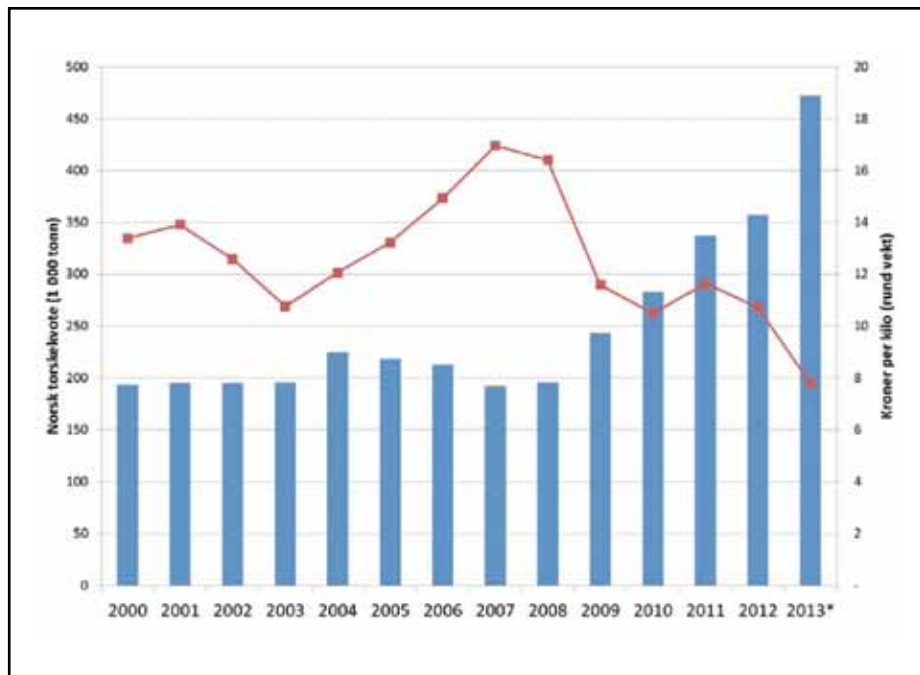
De tre utfordringene vi har dratt frem her, tyder på at løsningen ligger i ny og bedre kunnskap. Kunnskap som kan bidra til bedre og sikrere bestandsestimater er selvsagt viktig. Dette har hatt høy prioritet i norsk forvaltning. Sommerens debatt har vist at kunnskapene om hvordan biomassene til de ulike bestandene henger sammen og varierer, er savnet og må vektlegges sterkere når kvotene skal fastsettes. Endringer i økologiske og klimamessige forhold gjør at utbredelsesmønster og styrkeforhold mellom ulike arter også endrer forutsetningene for internasjonale avtaler.

Når det skal prioriteres mellom arter, trengs det også mer kunnskap. Kunnskap om økonomiske og markedsmessige konsekvenser vil være sentrale faktorer for prioriteringer når årlige kvoter skal fastsettes og langsiktige høstingsstrategier utmeisles. Det er f.eks. ingen overraskelse at torskeprisene er lave i en situasjon med rekordhøye kvoter. Det er heller ingen overraskelse at det kommer en fornyelsesbølge av flåten under og i etterkant av en positiv utvikling i bestandene. Det er ingen overraskelse at kundene ikke vil inngå langsiktige kontrakter når kvoter, kvalitet og priser svinger så mye som de gjør.

Behov for fleksibilitet

I bestrebelsene på å forbedre, er det naivt å tro at økt kunnskap vil bidra til å fjerne all usikkerhet. Kompleksiteten er for stor og kostnadene vil være for høye til at perfekt informasjon vil være til stede når kvotene fastsettes. Erfaringene har vist at beslutninger må fattes — både i forvaltning og blant næringsaktører — under stor usikkerhet.

I så måte er det viktig at forvaltning og næring møter usikkerheten med å utvikle ulike former for fleksibilitet. Volumfleksibilitet er, og har alltid vært, viktig under slike rammebetingelser. F.eks. er slakk i kapasitet anvendt for å utnytte særlig gunstige perioder av året. Flere fartøyer har tilpasset seg svingninger i enkeltbestander ved å skaffe seg kvoter fra ulike bestander. Det samme ser vi på landsiden, hvor bedrifter velger en bred produktportefølje bestående av flere arter og produkter som plasseres i ulike markeder. Disse formene for fleksibilitet vil være viktig å vi-

Denne figuren viser utviklingen i norsk torskekvote og nominell førstehandspris på torsk siden 2000. Det bør ikke komme som noen bombe at prisen går ned når kvotene stiger, slik vi har opplevd siden 2007.

dereutvikle. En annen form for fleksibilitet, som har vært nyttig i perioder med høye kvoter, er bruk av avlastningsmarkeder. Innfrysing og effektiv logistikk har f.eks. bidratt til å åpne globale markeder for frossen fisk. Dette har vært særlig viktig i torskesektoren i perioder med store landinger og tilbudsoverskudd i tradisjonelle markeder.

For forvaltningen er det viktig å balansere behovet for stabilitet mot behovet for dynamikk i reguleringer som bygger på ny kunnskap og endringer i bestandsutviklingen. For næringsaktørene er investeringsadferden avgjørende for å utvikle nødvendige former for fleksibilitet. Dette

gjelder både nivå og retning. Investeringene må selvsagt forankres i muligheter som åpner seg, men samtidig må egen kompetanse og evne til å håndtere negative skift være vektlagt.

Til tross for de mange utfordringene, er det viktig å se det positive i store og kommersielt interessante bestander. Trøsten får være at utfordringene denne gangen ikke er knyttet til hvordan vi skal tøyte store bestander av arter som det ikke er kommersielt interessant å fange. Store bestander av makrell og torsk synes langt enklere å håndtere, enn store hurtigvoksende selbestander på desperat jakt etter mat.

Store kvoter av torsk og makrell er i utgangspunktet et luksusproblem, selv om det skaper utfordringer for forvalterne. Det burde i alle fall være det. Store flokker av sel på desperat matjakt er derimot et skrekksenario som vi bør gjøre alt for å unngå.